

Nyheter

Tio saker du måste veta om oljebyte – läs och spara pengar

Motoroljan är lika viktig för din bil som blodet i din kropp. Felaktiga oljebyten kan förstöra din motor och leda till dyra reparationer. I den här artikeln reder vi ut motoroljans mysterium, ger dig tio tips du måste veta och besvarar de vanligaste frågorna. Missa inte denna läsning!

När kollade du oljenivån senast? Gör det till rutin att kontrollera regelbundet, exempelvis vid varje tvätt. Oljestickan kan berätta mycket om din motor.

Av Pär Brandt, www.automotorsport.se

När bytte du motorolja senast? Förmodligen ingen fråga som du grubblar dig sömlös över. Men motoroljan är lika viktig för din bil som blodet i din kropp. Utan rätt olja ökar slitaget och i värsta fall blir det skador i motorn, kanske ett mycket dyrbart totalhaveri.

Därför gäller det att du har koll på oljebytena, speciellt med en något äldre bil där man kanske inte alltid uppsöker märkesverkstaden för regelbunden service. Men även nyare bilar tjänar på uppmärksamhet kring oljebytena eftersom korta körsträckor kan leda till kondensvatten och

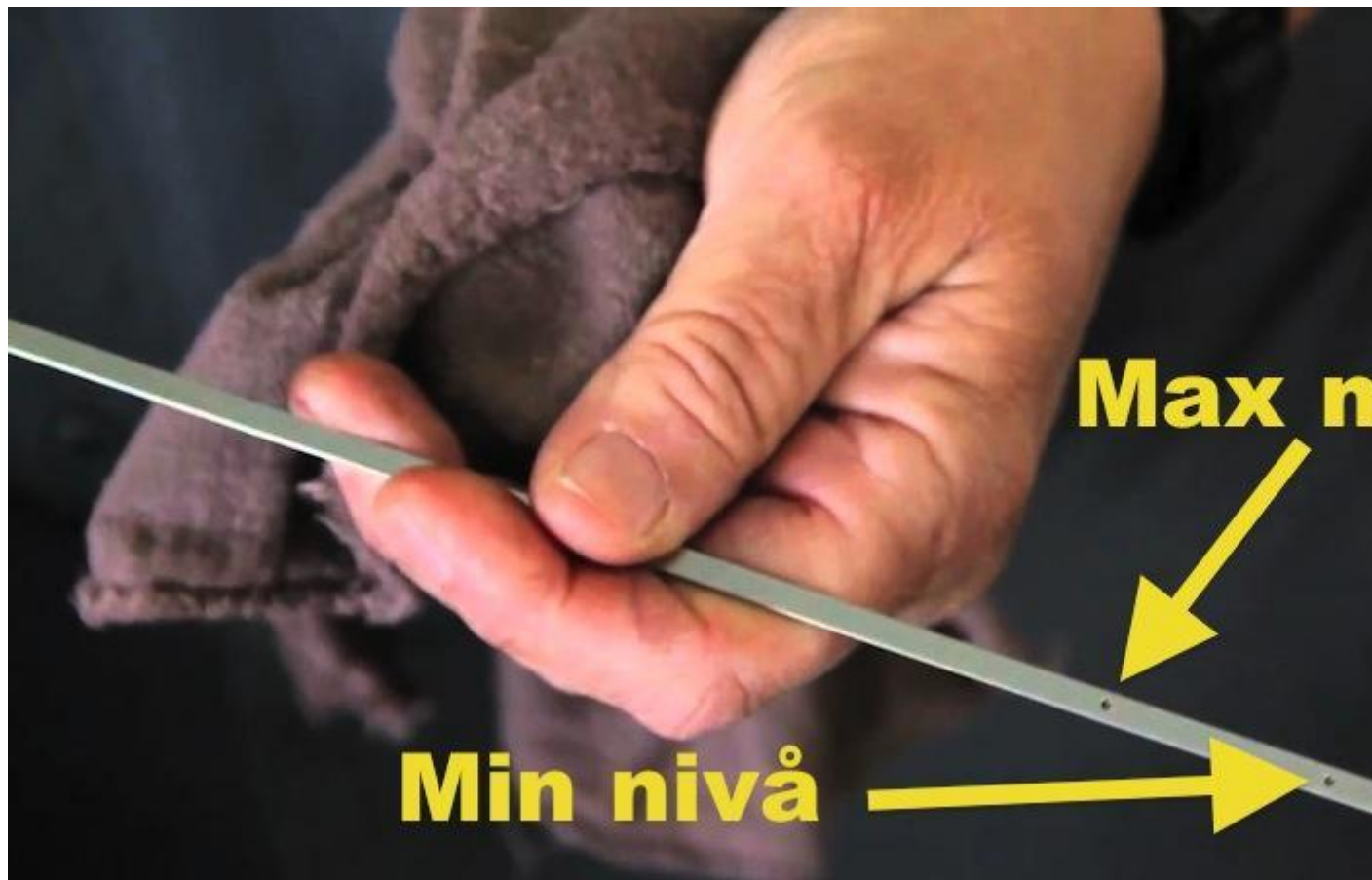
slambildning i motorn. Om man kör motorn riktigt varm kokar vattnet bort, vilket alltid är att rekommendera – då får även batteriet en chans att nå full laddning.

Ned till har vi samlat "10 oljiga motortips" som handlar om motorolja och oljebyten. Bläddra även lite längre ned på sidan för att läsa om motoroljans fem uppgifter, vilka fakta som oljestickan kan berätta om och de vanligaste frågorna – med svar – kring motorolja.

10 oljiga motortips:

- 1) Byt olja efter rekommenderat intervall. Använd den oljetyp och den viskositetsklass, till exempel 5W/30, som biltillverkaren anger.
- 2) Gör det till en vana att kontrollera oljenivån då och då, varför inte i kön till tvättautomaten?
- 3) Låt motorn bli varm innan den belastas fullt eller varvas hårt. Det tar flera minuter efter start för motoroljan att nå alla punkter och uppnå full smörjeffekt.
- 4) Byt olja minst vartannat år, även om bilen körs en mindre sträcka än det rekommenderade bytesintervallet. Helst varje år. Byt på hösten, då är oljan som bäst när vinterkylan kommer.
- 5) Snåla inte med oljekvalitén. Bra olja kostar pengar, tro inget annat.
- 6) Byt alltid oljefilter samtidigt med oljan. Ett igensatt filter släpper förbi smutsen, som cirkulerar tillbaka in i motorn.
- 7) Häll spilloljan i rätt kärl vid en återvinningscentral. Häll ALDRIG oljan i avloppet eller i en gatubrunn!
- 8) Byt olja en extra gång mellan servicetillfällena om du är extra rädd om motorn. Eller belastar den hårt genom korta körsträckor, kökörning, många kallstarter, drar husvagn ofta, eller liknande.
- 9) Glöm tillsatsmedel. En motorolja av god kvalitet innehåller alla tillsatser som behövs.
- 10) Har du köpt en begagnad bil med okänd servicehistorik? Gör ett extra, "snabbt" oljebyte redan efter några hundra mil så rensas gammal smuts ut. Eller lägg till en "renspolning" av motorn vid kommande oljebyte. Det finns speciell maskinutrustning för detta på välutrustade verkstäder. Genom sköljningen spolras motorn invändigt med en mineraloljaoljebaserad

rengöringsvätska. Efter spolningen förblir oljan ren (gyllengul) under längre period, eftersom den cirka halvlitern gammal olja som alltid blir kvar vid oljebyten definitivt sköljts bort.

Oljestickan ser ut på olika sätt men det brukar alltid finnas en markering för övre och undre nivå för motoroljan. Färgen på oljan berättar en del om motorn, läs nedan.

Oljestickan berättar något viktigt

När du drar upp oljestickan ur motorn ska du torka av den med en trasa och sedan stoppa ner stickan igen. Dra återigen upp oljestickan och titta efter de markeringar som visar övre och undre nivå på oljan.

Förhoppningsvis ligger nivån där den ska men om oljan inte når upp till mer än nedre gränsen (eller kanske under) bör du fylla på mer olja. Hur mycket mer olja är inte lätt att avgöra, det skiljer sig mellan olika motorer. Men börja med en halv liter motorolja, skruva tillbaka oljepåfyllningslocket och starta motorn. Kontrollera nivån igen med oljestickan. Aningen för hög nivå på motoroljan är inte så kritiskt, det brukar reglera sig själv.

Färgen och nivån på motoroljan berättar en del om motorn. Läs nedan vad oljestickan berättar:

Gyllengul olja = oljan är nyligen bytt. Gratulerar!

Svart olja = sot och annan smuts för förbränningen är upplöst och hålls flytande i oljan. Precis som det ska vara och inget att oroa sig över.

Ljusbrun olja = Oljan är uppblandad med vatten – inte bra! Det kan vara kondens, men mera troligt är att kylvatten läcker in. Om motorn förbrukar kylarvatten är det dags för ett besök hos verkstaden.

Brunt skum runt oljestickan och i oljepåfyllningslocket = kondens (vatten) har samlats i oljan. Oftast ett resultat av korta körningar där oljan aldrig hinner bli riktigt varm och koka bort vattnet. Ingen fara i små mängder, kör varmt så blir oljan svart igen.

Blå olja = du skämtar, eller så har någon fyllt ventilkåpan med blåbär.

För låg nivå = Fyll på olja, en halvliter i taget. Motorn bör ha stått stilla i helst tio minuter innan man kollar nivån, eftersom det tar en stund för oljan uppe vid topplocket att rinna tillbaka i oljetråget (där nivån mäts).

För hög nivå = Skumt. Kan bero oförbränd bensin som tryckts förbi slitna kolringar och samlats i oljetråget. Kraftigt slitage är ganska osannolikt på nyare motorer. Sannolikt har du eller verkstaden fyllt på för mycket olja. Kan i värsta fall leda till läckage vid till exempel vevaxeltätningarna.

Oilsludge, eller oljeslam som det borde heta på svenska, är ett problem som ständigt återkommer. Förbränningsrester, vatten och smuts kan bilda en tjock "gröt" inuti motorn – vilket givetvis försvårar smörjningen och kan leda till motorskador.

Motoroljans fem uppgifter

Att oljan smörjer motorn har nog de flesta förstått. Men oljan har fler viktiga uppgifter i motorn. Fem stycken, för att vara noggrann:

- 1) Smörja motorn (det gissade du nog?).
- 2) Kyla motorn. En väldigt viktig uppgift.
- 3) Rengöra motorn. Smutsen löses upp.
- 4) Rostskydda motorn. Viktigt vid stillestånd.
- 5) Täta motorn. Vid kolringar och packningar.

Frågorna kring motorolja är många och här nedan har vi samlat några av de vanligaste. Läs och lär!

De vanligaste frågorna kring motorolja

Hur ofta måste man byta olja? Följ tillverkarens rekommendationer, både när det gäller mil och oljekvalité. Kortare bytesintervaller kan rekommenderas om bilen mestadels körs kortare sträckor. Oavsett körsträcka bör man alltid byta motorolja minst en gång om året.

Kan man blanda syntetolja och mineralolja, till exempel vid en oljepåfyllning? Ja. Alla motoroljor ska kunna blandas med varandra, det är ett krav.

Varför blir oljan svart, redan kort efter bytet? Det är sotrester från förbränningsrummen som skrapats ner av kolringarna och sedan hamnat i oljan. Det är inte så farligt som det ser ut eftersom ganska små mängder sot räcker för att göra oljan svart. Vid oljebyte står det alltid kvar lite olja på olika ställen i motorn, cirka en halvliter. Den bidrar också till att oljan ganska snabbt blir svart.

Är syntetolja gjord av plast? Nej, men ordet "syntet" leder tankarna på fel håll. Syntetolja är som regel en råolja som gått igenom några extra steg i den kemiska framställningsprocessen. Därav det högre priset. Syntetolja kan ha olika ursprung, men det är mera av tillverknings-skäl för att uppnå vissa egenskaper.

Är verkligen kallstart så farligt för motorn? Kallstart är bland det mest ansträngande du kan göra med motorn. Aggressiva restprodukter från förbränningen ligger kvar på metallytorna, som korroderar. När motorn startas tar det flera minuter innan smörjningen skyddar lagerytorna. Låt det gå helst en halv minut innan du lägger i backen och fräser iväg till jobbet på morgonen. Kör försiktigt de första minuterna. Använd om möjligt motorvärmare. Och njut av att din motor därmed kommer att snurra många extra, tusentals mil bara genom detta (förutsatt att du sköter oljebytten korrekt i övrigt)!

Hur mycket oljeförbrukning är "normalt"? Går inte att ge något allmänt svar på. En del motorer drar nästan ingen olja alls, andra kan dra en liter olja per 100 körda mil. Håll däremot utkik efter förändringar i oljeförbrukningen, det kan tyda på mekaniska problem.

Måste man byta oljefilter vid varje oljebyte? Ja. Den lilla summan är rätt löjligt jämfört med vad en motorrenovering kostar.

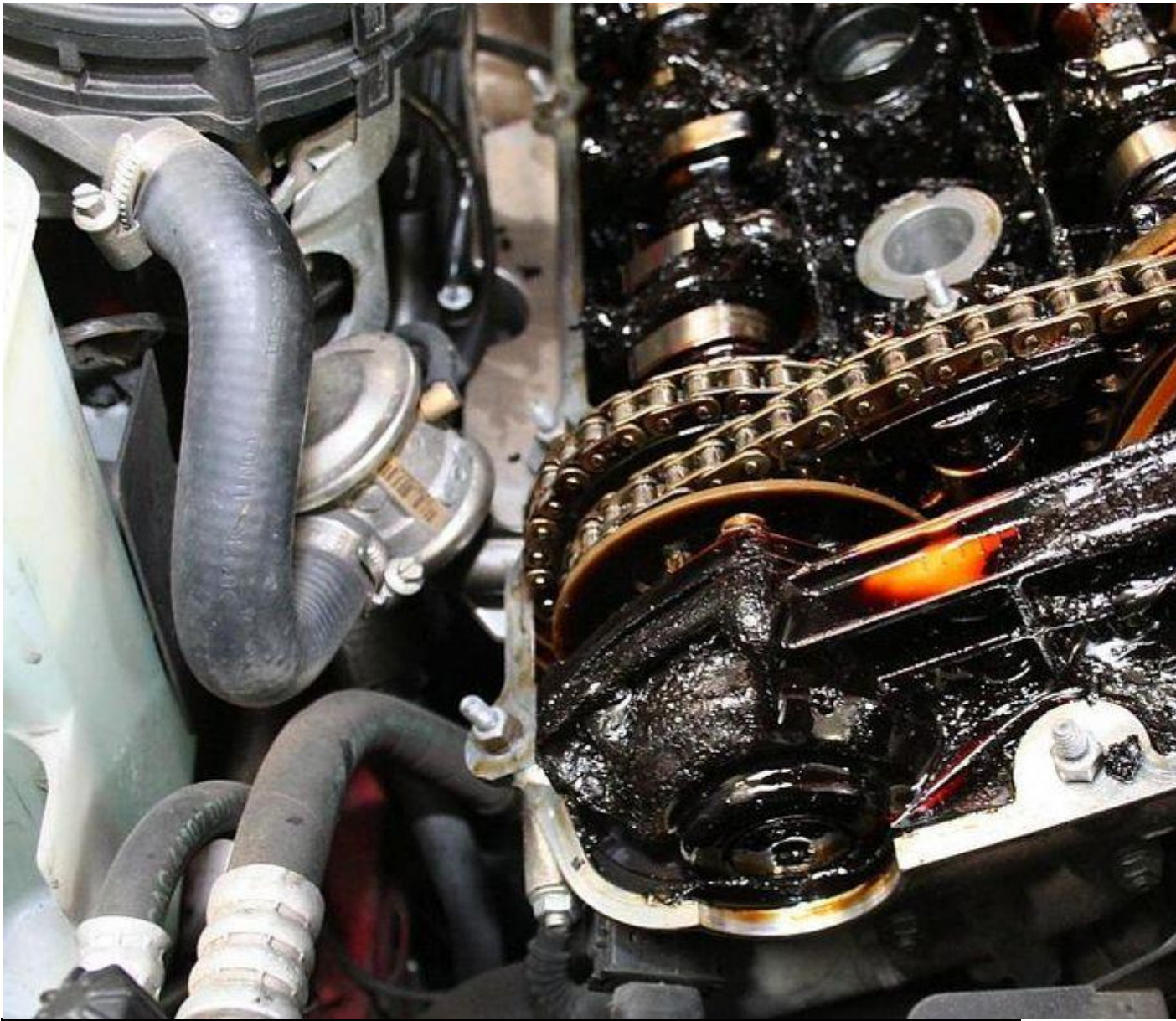
Går det att förlänga bytesintervallet av olja om man regelbundet använder

motorvärmare? Nej. Motorvärmare är bra, inte minst av miljöskäl. Däremot blir inte oljan nere i tråget varmare, bara för att motorblocket värms upp av kylvattnet och motorvärmaren. Kör man bil i områden som kan bli riktigt kalla vintertid rekommenderas en bra motorolja med lämplig viskositetsklass — oavsett om bilen har motorvärmare eller ej.

Jag har köpt en begagnad bil och vet inte om oljebytena har skötts ordentligt. Behöver jag vidta speciella åtgärder? Byt oljan, välj hög kvalitet och byt även oljefiltret. Mer behövs i princip inte. Är du mycket osäker på tidigare service kan det vara aktuellt att köra ett första "kort" byte, till exempel nytt oljebyte efter 500 mil. Nyligen introducerades en ny typ av maskiner som "sköljer" motorn invändigt i oljekanalerna med en rengöringsvätska. Det ska utföras innan ett normalt oljebyte. Då är man säker på att motorn är ren från gamla föroreningar och smuts, vilket syns på motoroljan som inte blir svart lika snabbt efter byte.

Är olja avsedd för dieselmotorer bättre än den för bensinmotorer? Nej, inte rent allmänt. Däremot är smörjmedel avsedda för dieslar uppbyggda för att tåla svavel och sotpartiklar. För tunga fordon finns inte samma fokusering på kamaxelslitage, på grund av lägre varvtal. Man bör alltid använda rätt olja, antingen för diesel eller bensin.

Vad är en multigradeolja? En olja som sträcker sig över flera viskositetsklasser. Det innebär att den har ett brett användningsområde, temperaturmässigt sett. Alla moderna motoroljor är multigradeoljor.

Felaktiga oljebyten – eller att helt låta bli – kan få hemska konsekvenser för en motor. Kamkedjorna är känsliga för dålig smörjning, om det kuggar över eller blir ett brott är det god natt för motorn.

Min motor ska ha 5W-40, men jag tycker det är för tunt. Jag vill ha 15W-40 istället.

Nja, det är en tankevrupa. På 50- och 60-talen fanns det inte multigradeoljor, utan man hade till exempel en 10W-olja på vintern och en 30-olja på sommaren. Ett begrepp som häftat sig fast än idag, hos en del bilägare. 5W innebär att oljan är mera lättpumpad vid låga temperaturer och därmed smörjer snabbare och bättre vid kallstart än en "tjockare" 15W-olja. Men när arbetstemperaturen uppnåtts, vid cirka 80 –100 grader, har båda oljorna övergått till viskositetsklass 40 – med likartade egenskaper förutsatt att kvalitén är jämförbar i övrigt. Den enkla regeln är att alltid hålla sig till biltillverkarens rekommendationer.

Kan jag spara bränsle genom att övergå från min nuvarande 15W-40 olja till en modernare 0W-30?

Kontrollera först vad biltillverkaren anger för någon rekommenderad viskositetsklass. Det är aldrig tillrådligt att gå till en "tunnare" olja med lägre viskositetsklass än den som biltillverkaren anger. Speciellt äldre bilar med många mil på mätaren ska undvika de "tunna" oljorna på 0W-30 som rekommenderas till många moderna motorer. Däremot kan en bra syntetolja – trots att den har rätt viskositetsklass – ändå ge en viss bränslebesparing. Och samtidigt ett bättre skydd. Bra oljekvalité är alltid en lönsam investering.

Vad kör Formel 1-bilar på för någon olja? En näst intill "vanlig" syntetolja av hög kvalité. Vissa modifieringar har gjorts för att minska skumbildningen, eftersom motorerna varvar så högt. De flesta andra motorsportgrenar använder helt vanlig olja, direkt från hyllan i butiken.

Kan man spara bränsle genom att fylla på en motorolja med lägre viskositetsklass? Ja, men i mindre grad än man kanske hoppas. I praktiken handlar det bara om någon eller några procents skillnad. Du bör dock aldrig gå ifrån motortillverkarens rekommendation om lämplig viskositetsklass.

Stämmer det att en syntetolja är bättre än en mineralolja, trots att de har samma viskositetsklass? Svaret kräver en ganska lång, teknisk utläggning. Förenklat kan man säga: ja, syntetoljan kan som regel uppvisa en bättre filmstyrka. Ju mera extrema temperaturerna blir, desto tydligare blir det.

När ska man kolla oljenivån på stickan, med kall eller varm motor? Beror på motortyp, titta i instruktionsboken. En bra grundregel på vattenkylda bilmotorer med våtsump (vanligt oljetråg) är att motorn ska vara varm men att den varit avslagen i några minuter.

Var ska man göra av begagnad olja? Lämna den hos en miljöstation, en bensinmack eller kommunens soptipp. Lämna iväg oljan direkt och låt den inte stå i garaget, där utgör den bara en brand- och hälsorisk.